

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת וארא

א. האברבנאל.

פרק ו' פסוק ג':

השאלה הששית באמרו: "וידבר יי' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל" וגו' (ו, יג). ומהו הצווי הזה שנתחדש עתה, כי זה עצמו כבר צוה בו משה רבינו עליו השלום ממראת הסנה פעמים רבות, וכן אהרן אין ספק שנצטוו עליו, ומה חדש הכתוב בזה המאמר.

ואמנם אמרו: "וידבר יי' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל" וגו', אפשר לפי¹⁰, שמשה רבינו עליו השלום, כשאמר לו ה' (לעיל פסוק י'): "בא דבר אל פרעה" וגו', חשב שלענין ישראל נעשה אהרן שותפו, ולא לענין פרעה, שהכל היה תלוי בו. ועל כן אמר: "הן בני ישראל וגו' ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים". ולכך הוצרך השם יתברך לתקן ענינו בשני אופנים: האחד, במה שצריך אהרן עמו בשליחות כלו, אם אל בני ישראל ואם אל פרעה, כמו שכבר אמר לו בתחלה. ולזה בא הדבור הזה אל משה ואל אהרן שניהם יחד, לא שינבאו שניהם במדרגה אחת, אלא משה במדרגת מעלתו ואהרן במדרגתו. אבל ביאר שגם לענין פרעה יהיה אהרן שותף בשליחות כמו בענין ישראל. והשני, שצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, רוצה לומר: שבני ישראל יטו אזן לדבריהם ויתחברו אליהם ויכבדו כראוי. וכן אל פרעה מלך מצרים, שיכבדו ולא יקל במוראם. ובוהו ישמעו אליהם בני ישראל וישמע אליהם פרעה, ויקבלו כלם את דבריהם בכל מה שיצטרך להוציא את בני ישראל ממצרים. ויהיה אמרו: "ויצום", כמו: "כי הוא צוה ונבראו" (תהלים קמ"ה), "הוא צוה ויעמוד" (שם לג, ט), "אני צויתי למקודשי" (ישעיה יג, ג), "ואת העורבים צויתי לכלכלך" (מלכים א' יז, ד), "הנה צויתי אשה אלמנה" וגו' (שם שם, ט). כי כל מה שיקבע השם יתברך בלבב כל בריה, מדבר ובלתי מדבר, לעשות מסכים לרצונו האלהי¹¹, יאמר עליו לשון צווי. ועל זה נאמר כאן: "ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים", כלומר שנתן חנם וכבודם ומוראם עליהם.

יג
תשובה לשאלה הששית

והנכון אצלי עוד בפסוק הזה: שהשם יתברך צוה למשה רבינו עליו השלום בלבד, ענין השליחות. ודבר לאהרן בלבד, גם כן עליו. ועתה במקום הזה דבר לשניהם יחד וצום בעצם השליחות, אם לבני ישראל ולפרעה. וכן הוא גם היום מנהג¹¹ המלכים, כשירצו לשלוח שני שלוחים בשליחות מה גדול הערך, ידברו לכל אחד ואחד בפני עצמו תוכן הדבר וענינו, ואחר כך ידברו לשניהם יחד. ועוד אפשר זה באופן אחר. והותרה בזה השאלה הששית.

אלו

1. מה גדיוק אלתו de פרננו?
2. מה חשב מה ואל סמך מה פסוק פרננו קובץ זאת?
3. אהרון שותף לפני השליחות הן לישראל והן לפרעה, למה חשב לפרננו לקבוצ זאת?
4. מה קושי מוצא פרננו בצנין: "ויצום" ואיך הוא מפרש זאת לאור הדומאות שהוא מביא?
5. כמה התבטא "ציווי" זה?
6. קבוצ האחרון מביא פרננו ראי' מן הנוהג עם כיום, מה גדיוק הוא מספיר כאן?

פרק ז' פסוקים א'-כ"ט:

ז (א) ויאמר [ה' אל משה] ראה נתתיך לאלהים לפרעה: אשטו"א בלע"ז, כמו "עד האלהים יבא דבר שניהם"¹. נביאך: לשון דבור, כמו "ניב שפתים"², "ותירוש ינוכב"³, שידבר הוא דבריך אל פרעה מפני שאתה ערל שפתים ואינך יכול לדבר.

(ג) ואני אקשה את לב פרעה: כדי להרבות מכותי עליו, להגדיל שמי, ולנקום נקמת עמי. (ט) יהי לתנין: רמז לפרעה שנקרא "תנין", כדכתיב "התניס הגדול הרובץ בתוך יאוריו"⁴, כדי שיעשה החרטומים תנינים, ויבלעם [המטה] של אהרן. רמז כי יבולע פרעה, ויהיה נבער מן העולם*.

(יב) ויבלע מטה אהרן: אמרו רבותינו לאחר שנעשה מטה בלעם נס בתוך נס⁵.

(יג) ולא שמע אליהם: כי עדיין לא נגע אל לבו.

(טו) הנה יוצא המימה: דרך השרים והמלכים לטייל על שפת הנהר, ומוליכים עופות בידם, כגון אושטיר"א ואשפרבר"יש, ולוקחין להם עופות אחרים וקורין דיבר"א, ושם תדבר עמו, כי שם לא יהי עמו רוב עם, ותוכל לדבר אליו שם*.

(כ) ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם: נראה לי שלא נעשה היאור דם, אך אותה שעה, ובאותה שעה שנקרש ונעשה דם, מתה הדגה ואחר כך נעשה מים, תדע: דלא אמר שלא יכלו לשתות מן היאור מפני שהוא דם, כי אם מפני שמתה הדגה ונסרחה נבלתם, ובאש היאור. וגם אומר שעשו כן החרטומים, ומה עשו, הלא הכל דם, אפילו בכלים, כמו שהוא אומר: "ובעצים ובאבנים"⁶, אלא ודאי לפי שעה היה דם בכל ארץ מצרים, ואחר כך נהפך למים, ואחר כך חזרו החרטומים והפכוהו כמו כן לדם, לפי שעה*. ולפיכך לא אמר להם שיהפכוהו למים, אלא כיון שראה שנהפך מיד למים, לא שת לבו לזאת.

(כד) ויחפרו כל: לעשות מעיינות להם, שלא יהיו שם דגים, ולא יבאשו אותם מים מנבלת דגים.

(כו) בא: כלומר: אני אלך עמך.

(כט) ובכה ובעמך: כלומר: אפילו על גופיכם יעלו. לכן לא אמר פרעה לחרטומים להעביר הצפרדע, כי דרך חרטומים שעושין עשרה או עשרים צפרדע, ומעבירים אותם, אבל כולי האי להעביר הצפרדע שמילאו כל הארץ, היה יודע שלא יוכלו לעשות, ולכך בא לו אצל משה*.

אמרות

1. איך פרשנו אמין את המילים: אלוהים, נביא?
2. פרשנו מונה שלו סיבות אשר צבורן הקב"ה הקשה את לב פרעה, התוכל להסבירן?
3. מהו הנס בתוך נס?
4. מה בדיוק קרה לדעתו באמת הדם ולמה חשב לו להסביר כך?
5. מה חידושו בפירוט את פסוק כ"ד?
6. איך הוא מסביר את פסוק כ"ט?

* * *

ג. באור יש"ר .

פרק ז' פסוקים ד'-ט':

(ד) ולא ישמע אלכם פרעה. לא יספיקו המופתים שאמרנו להכניע לבבו לפי שאין בהם לער גדול לגופו: ונתתי את ידי. אבל אני אשלה גם גם המכות שהם דם לפרדע ערוז דבר צרד ארצה מכת צבורות וקריעת ים סוף, ונקראו יד ה' לפי שהם פורעניות קשות יותר מן הרעות הטבעיות: את צבאתי. כמו שהמלאכים הם לצלות ה' בשמים כן הם ישראל בארץ: בשפתים גדלים. כל העושים הטבעיים נקראו שפטים כי בהם הי"ת דן וסופט את עולמו, וכאן הוסיף תואר גדולים להודיענו שיהיו בדרך פלא ולא על פי הטבע, כי תואר גדול מורה על הנסים, כמו עושה גדולות עד אין חקר: (ה) בנשתי את ידי. זה רומז אל מכת צבורות כי אמר שבנשיית ידו זאת ידעו מלרים כי ה' הוא האלהים, וזה לא קרה בשאר המכות כ"ל במכת צבורות: (ו) ויעש משה. עתה כלל כי על יד משה וגם על יד אהרן נעשו כל הדברים האלה, ואח"כ יפרט כל אלה ואלה ואלה ואלה ומשפט ומשפט: (ז) כי ידבר אלכם פרעה. אם יאמר פרעה אך דבר שפתים אתך, ואם כדבריך שבאת אלי בשם ה' אלהי ישראל ושהוא עושה נפלאות הראני מופת ופלא ואדע כי כניס לדבריך: משה. הוא מטה משה שנתנו לאהרן:

ו א ר א

1. למה נרצה "לא ישמע אליכם"?
2. מתי הכתוב משתמש ב"יד ה'" ולאמה?
3. למה "שפיט גדולים" דוקא?
4. מה רומז על מכת בכורות?
5. מה חידושו פביאורו את פסוק 6'?

* * *

ד. תורת משה, האלשיך.

פרק ח' פסוק ג' :

ויעשו כן החרטמים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים (ח ג).
 הלא יקשה, כי אחר שעשו כן החרטמים, איך נכנע ואמר העתירו כו' ואשלחה כו'. אך התורה נתנה שני טעמים, אחד, שהיה בלטיהם, שהיו נראים כעולים צפרדעים. ועוד, כי לא עשו רק שהעלו צפרדעים על הארץ, אך להשריץם או לסלקם מקרב גופם לא יכלו. על כן צעק אל משה ואהרן, יעתירו אל ה' ויסר אותם ממנו ומעמו וישלחם.

שאלות

1. מה קושי מוצא ברשננו ואינה סוף קושי לה?
2. שני טעמים שונים נותן ברשננו, התוכף להסבירם?
3. מה ההבדל המצוי והרציוני ביניהם?
4. למה אחרי כף זאת מקבץ נרצה להצטיר קצרו ולבסוף לא נכנס?

* * *

ה. כלי יקר.

פרק ו' פסוק יד' :

[ור] אָלֶּהָ רֵאשִׁי בֵּית אֲבֹתָם. לפי שרצה ה' לתן אוריתא תליתאה על ידי שבט משלש בהרבה מיני שלוש שגזכרו בגמרא (שבת פח.), על כן התחיל לבדק בראשי בית אבותם, ומצא ראובן ארבע משפחות, ושמעון חמש משפחות, ולוי שלש משפחות, על כן פסל הראשונים, ובחר בלוי המשלש פעמים. והמפרשים אמרו שהיה מחפש בראובן תחלה אם ימצא בכניו איש בלבבו הראוי לזה השליחות, כדרך שחפש שמואל הנביא בכני ישי, ונלפינו חפוש מחפוש דהתם, מה להלן פסל הראשונים עד אשר מצא איש בלבבו, כן רצה לחפש כאן בכני ראובן ושמעון, ונחפש ולא מצא, עד אשר תהה בקנקנו של לוי ומצא את אהרן ומשה, ושוב לא היה צריך לחפש. "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל", לומר לה שיש חלק לאהרן בהוצאה כמו למשה, על כן הקדים את אהרן. אבל בענין הדבור אל פרעה נראה פי

אהרן העקר ומשה טפל לו, שהרי משה היה כבוד פה וקבד לשון, על כן אמר "הם המדברים אל פרעה מלך מצרים הוא משה ואהרן", הקדים את משה, לומר לה שאפלו בענין הדבור אל פרעה אינו טפל לאהרן, אלא שקולים המה בכל דבר. **דבר אחר**, לפי שמצינו שקדם שליחות זה היה אהרן שלוח אל ישראל להשיבם מדרכיהם הרעים כדי שיהיו ראויים ליציאה ממצרים, ובאותו שליחות היה אהרן העקר, ועל זה אמר משה "שלח נא ביד תשלח", היינו ביד מי שאתה רגיל לשלח, כמו שפרש רש"י על אותו פסוק (שמות דיג), ועל אותו שליחות אמר "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו" וגו', כי באותו שליחות היה אהרן העקר, על כן הקדימו. אבל בשליחות של עכשו שעקרו אל פרעה, ודאי משה העקר, על כן הקדימו ואמר: "הם המדברים אל פרעה וגו' הוא משה ואהרן".

שאלות

1. על אינו אלה - עלא נשאלת כאן בלוי - מנסה ברשננו לצנות על כל הקטע המוזכר?
2. מהו אותו "יפלו" עליו ברשננו בונה דבריו ואיך זה התקיים כאן?
3. איך מה הוא הפלוי לאורק כל המיון כאן?
4. ברשננו מתעסק עם בנוסא יחסי משה ואהרן ומצאדם, איך הוא מפרש זאת?
5. קטע "דבר אחר" צונה ברשננו בצורה שונה, התוכף להסבירו?

* * *